

חשמליה ورشة كهرباء Electricity workshop

על עבודת וידאו רב-ערוצית של האמן עודד הירש

ברוך ברק ותפיצם שלח ח'ציר ותהמם (תהלים קמד, ו'¹)

מתוך הסערות הגדולות ביותר פורץ הברק. הוא מפלח את השמיים בעוצמה, קווים זוויתיים יורדים אל הארץ. הברק מאיר את אורו הבולט ומכה את מכתו. זרם של אנרגיה בלתי נשלטת חייב לפרוץ, המטענים מוכרחים להשתחרר. האדם נושא עיניו אל הברק מתוך סקרנות והשתאות לנוכח המופע המרהיב ולמרות הסכנה. בתרבויות שונות ובזמנים משתנים התייחסו לברק כאל תופעת טבע הקשורה בכוח אלוהי. מופע הברק נטען משמעויות, וישנה אמונה כי למרות הפחד לנוכח הברק, הוא מסמל לבני האדם אפשרויות להארה.

יצירתו של עודד הירש מפלחות את הלב כבמכת ברק. פרויקטים אמנותיים מרהיבים, המחברים אסתטיקה ודרמה ומובילים לדיון מחודש בנושאים הקשורים בלב הישראליות: יחסי אבות-בנים, רעיון הקבוצה, שימוש בכוח בחברות לא אלימות לכאורה, כוחות הפועלים בין בני אדם, ערך העבודה, החרדה שבמנוחה, הגירה ועוד. הנושאים שמעלה הירש מאפשרים לנו לבחון את עצמנו מחדש. באמצעות הפקות וידאו מורכבות ומונומנטליות ברובן, מצליח האמן לעורר ולהאיר באור חדש את אלו שהיו פעם יפי הבלורית צרובי הפנים, ולטפל בטראומות ובמיתולוגיות ששורשיהן בתקופת היישוב.

עבודותיו המוקדמות של הירש זכו להכרה ולהצלחה בניו יורק. הירש עשה בהן שימוש בחומרי גלם מקומיים ארץ ישראלים, נופי עמק הירדן שבו נולד וחברי הקיבוץ שהפך לשחקנים. הירש סומן שם כאמן מבטיח. מבקרת האמנות של הניו יורק טיימס כתבה כי עבודותיו מתארות הישגים פיזיים חסרי טעם ומוזרים בתוך נופים מבודדים. מצב רוח ימי-ביניים ועל-זמני שורר ביצירותיו, והן עוסקות במצוקה השברית שבשיראלי, בדומה לשפתם האמנותית של הציירים פיטר ברויגל (Pieter Bruegel) והירונימוס בוש (Hieronymus Bosch)².

בעבודת הווידאו **50 כחול** (2009) השייכת לאוסף מוזיאון ישראל, נראה אחיו של האמן דוחף בכיסא גלגלים את אביו בתוך בוך טובעני ושטח סלעי במעלה הר, כדי לאפשר לאב מבט מורם אל הנוף. לאחר מכן, בעזרת קבוצת אנשים אנונימיים, הוא מנסה להעלות את האב לראש מגדל תצפית המזכיר את דגם חומה ומגדל וממוקם בתוך מימי הכנרת. הצופה מוצא עצמו שותף לחשש מנפילת האב. ליבו הולם בפחד מאפשרות של אסון בתוך אסון.

ביצירה **אינחדש** (2012) מהדהד סיפורו הקצר 'דרך הרוח' של הסופר עמוס עוז. הסיפור עוסק ביחסים כושלים בין אבות ובנים על רקע הקמתו של המפעל הציוני בארץ, ובסופו צנחן צעיר מוצא את מותו על כבלי חשמל. הירש מחיה את רעיונותיו של עוז, ומבליט את הפגאניות הקיימת בטקסים ובחברה. עבור יצירתו **הטרקטור** (2014) קבר האמן טרקטור ישן באדמה. הסרט עצמו מתעד קבוצת אנשים שחופרת בידיה בגושי העפר כדי לגלות את הממצא. בעבודה זו כורה הירש קבר לסמל הרעיון הקיבוצי, והופך את הפעולה האמנותית לארכיאולוגיה מומצאת. מבטים צילומיים בסרט מזכירים את המשפט בו עשה שימוש מאיר יערי, מהאבות המייסדים של התנועה הציונית, "בראש ובראשונה - הידיים"³. שוטים צילומיים אחרים מאזכרים את צילומיו של זולטן קלוגר, שתיעד דמויות של חלוצים בראשית מפעל ההתיישבות הציונית. בעבודת הווידאו **בחולות** (2016) מטפל הירש בנושא של קבוצות הגירה. הוא ממקם קבוצת זמרים חובבים יוצאי אתיופיה ורוסיה בלב אתר בנייה, ומתעד אותם בשירתם. הדמויות נראות תלושות על רקע ריקוד מנופים, עצב והומור חוברים להם יחד.

בתערוכתו החדשה של האמן **חשמליה** נענה הירש להצעת הגלריה השיתופית כברי לפעול בתוך היישוב וליצור בו יצירה חדשה. מתוך עניין מוקדם של הירש בנושא ה"פרלמנט" - קבוצת אנשים הנפגשת בקביעות ובאדיקות ומקיימת שיחה וקשר ער- הוא הגיע לקבוצת החשמלאים של כברי, שישה בעלי מלאכה, אנשי צווארון כחול נמרצים, באמצע חייהם, ונפגשים מדי יום ביומו. דוד ודוד, חמודי, רזי, רונית ודקל תועדו בזמן הפסקת הקפה של עשר. העבודה צולמה באחד מימי החורף הסוערים, בין שתי סופות ברקים גדולות שנחתו על היישוב ועל הארץ.

¹ ספר תהלים, ופסוק זה בפרט, מתייחסים לדברי שבח והלל הקשורים בפעולתו של האל. הצירוף של מילת הפועל ברק עם השם ברק נותן תוקף וחיזוק לעניין, כדוגמת "למען בצוע בצע" (יח' כב, כז) והדומים להם. הברקים והחיצים החזקים הם הגזרות היורדות ונפוצות מן השמיים ויוצרות מהומה. ותהמם - מלשון ליצור מהומה.

² רוברטה סמית', **הדמנות אחרונה**, 11.8.2010, ניו יורק טיימס.

³ אביבה חלמיש, מאיר יערי: ביוגרפיה קיבוצית, **ישראל**, 3, 2003.

ימים שבהם נשבר עוד שיא בצריכת החשמל. הגבעה החשופה של כברי וקרבתה לים הופכות את המקום לאתר מוכה ברקים מדי שנה. הסערה כונתה "אלפיס". החשמלאים עסקו בשיחתם בניסיון לאמוד את נזקי הסופה הראשונה ולהיערך לסופה המתקרבת.

שישה מקרני וידאו תלויים בתקרת הגלריה ומתמקדים בפניה של כל אחת מהדמויות, כל דמות זוכה לקיר משלה. הטכנולוגיה המתקדמת של הקרנת וידאו רב-ערוצית מאפשרת את סנכרון השיחה. הצופה הנכנס לחלל נקלע לתוך המעגל ומנסה לעקוב אחר הקולות והפנים השחים זה עם זה. המציאות הווירטואלית הופכת את החלל לגדול מכפי מידותיו. עומס הגירויים והניסיון לעקוב אחרי קולות הדוברים מכניסים את הצופה לתוך חוויה של הפרעת קשב. החשמלאים מנהלים שיח סתום עבור הצופה. שיח גדוש במונחים מקצועיים ובניסיון להלך בין הסופות. הם אינם מצליחים לנוח מעבודתם גם ברגעי ההפסקה. "חמישה מונים הלכו לנו שם", "מה עם זאת... הכל נזל לה שם", "אין לנו את דן לינדמן ז"ל המומחה להגנת ברקים בכל הארץ", "קצר ולא מאומץ". הומור מקומי מחלחל לשיחה ומעיד כי מעבר לחריצות המושרשת, קיימת גם חברות. החשמלאים הם מראה לקהילה בתהליכי שינוי, כור היתוך. אף אחד מהם לא נולד בקיבוץ והם מרגישים בבית.

הירש משתמש בחלל הגלריה הקטן כמעבדה לרעיונותיו. רמקול נסתר מוציא את קולות שיחת החשמלאים לחלל "המנהרה" – מסדרון ארוך ומוגן המחבר את חלקי הקיבוץ מתחת למבנה חדר האוכל הישן וגדול הממדים. הקולות לוכדים את העוברים והשבים. אנשים נעצרים ומחפשים את האדם המוכר להם. הקהילה שותפה לניסוי של האמן, והוא מציע פעולה אמנותית שמתרחשת בתוך קופסת הגלריה 24 שעות ביממה, גם בשעות שהגלריה סגורה, במבט מבחוץ אל הפנים.

העבודה חוקרת מתח מובנה בין יחיד לקבוצה. הירש בוחר בנקודת מבט של "זבוב על הקיר". המקום משמש כחומר גלם, והירש לש אותו. הצופה מוזמן לבחון האם מעברי אנרגיה מתקיימים בין הדוברים במעבר משיחת יום-יום רגילה להצבה החדשה בגלריה? האם תאפשר השיחה השלת עומסים וסנכרון בין החשמלאים לבין עצמם? האם יצליחו הדמויות להתנתק לרגע מעבודתן הדחופה והתובענית? האם תתאפשר הפרדה בין מים לחשמל והאם ימנעו החשמלאים את האסון הבא? הירש מראה כיצד פועל הומור כשאימת המגיפה עוד לא חלפה וסופה מאיימת מתקרבת. השקט שאפיין את יצירותיו הקודמות מפנה את מקומו לשיח. "כברי הוא מקום רגיש", אומרים החשמלאים, "הברק מכה בו פעמיים".

העבודה **בצל** (2005) היא עבודה העוסקת בכינוי שמקבל אדם בתוך קהילה. היא צולמה באפיקים, חברי הקיבוץ נתבקשו לומר את כינויים אל מול המצלמה. זוהי יצירה מוזיקלית שמגיעה לכדי קקופוניה. דיוקן של קהילה קיבוצית. הביטוי "להפשיט את קליפת הבצל" מתקשר לשם העבודה ולתוכנה, כינוי שהוא התמצית המייצגת אדם שלם. הצגת היצירה בצל סמוך לעבודה חשמלית מאפשרת מפגש בין קהילות קיבוציות.

הירש הוא חוקר אסונות. אסונות וטראומות של האדם הם גם מקור מזין לצמיחה ולשינוי. מכות הברק שלו מביאות גם הארות. שיח מעגלי של החשמלאים על רקע סופה קיצונית מעלה ערכים של חום אנושי ושל חברות. סופת הברקים שהתממשה בזמן צילום היצירה "חשמליה" זכתה לשם "אלפיס". אלפיס הוא שמה של האלה האחרונה שהשתחררה מתיבת האסונות במיתולוגיה היוונית - פנדורה. משמעותה של אלפיס היא "רוח התקווה". התקווה שבאה למרות האסונות היא המבט שדרכו יש להתבונן בעבודותיו של הירש.

תמר הורביץ ליבנה, אוצרת

עודד הירש הוא אמן וידאו בן קיבוץ אפיקים. בוגר המחלקה לצילום במרכז האקדמי ויצו, חיפה, ובעל תואר שני באמנות ממכון פראט בברוקלין. משמש ראש המכון לאמנות במכללה האקדמית לחינוך אורנים. עבודותיו הרב-תחומיות משלבות קולנוע ואלמנטים של פרפורמנס, והן הוצגו בארץ ובעולם.

